

การจัดการนิเทศภายในโรงเรียนกับการประกันคุณภาพการศึกษา

IN-SCHOOL SUPERVISION MANAGEMENT AND QUALITY ASSURANCE IN EDUCATION

นางสาวอัมพรพรรณ สิริรักษ์ *

Umpawan Siriruk

ผศ.ดร.จุไรรัตน์ สุตรุ่ง **

Asst. Prof. Jurairat Sudrung, Ph.D.

บทคัดย่อ

การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามแก่บุคคลและสังคม ในปัจจุบันยังมีความแตกต่างกันเป็นอย่างมากในการจัดการศึกษาในระดับต่าง ๆ ทั้งในด้านคุณภาพการจัดการเรียนการสอน ด้านบุคลากร ด้านผู้เรียน และด้านงบประมาณ การมีอิสระในการบริหารจัดการ การพัฒนาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาด้วยตนเอง การได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากกรรมการสถานศึกษา ชุมชน ล้วนเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษา การประกันคุณภาพศึกษานับว่าบทบาทสำคัญในการที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งในการประกันคุณภาพการศึกษาแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1) การประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา เป็นการตรวจสอบ การควบคุม การติดตาม ประเมินผลคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นทั้งหมด หรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษา และ 2) การประเมินคุณภาพภายนอก เป็นการประเมินการจัดการศึกษา เพื่อตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยหน่วยงานหรือบุคคลภายนอกสถานศึกษา เพื่อให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนมีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่เข้ามาช่วยในการประกันคุณภาพการศึกษาให้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของครูในการจัดการเรียนการสอน โดยเป็นการดำเนินงาน โดยผู้บริหารสถานศึกษาและครู ตลอดจนบุคลากรภายในโรงเรียน และเป็นการพัฒนาความสามารถของครูให้เกิดความเจริญงอกงามในวิชาชีพ โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ การจัดการนิเทศภายในมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านบุคลากร ประกอบไปด้วย ผู้บริหาร คณะกรรมการนิเทศ และครูผู้รับการนิเทศ 2) องค์ประกอบด้านขอบข่ายงานนิเทศภายในโรงเรียน ประกอบไปด้วย งานด้านเทคนิค และงานด้านการส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรม 3) องค์ประกอบด้านโครงสร้าง การนิเทศภายในโรงเรียน การนิเทศภายในจึงมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาในสถานศึกษาให้เกิดคุณภาพ จนเป็นวัฒนธรรมแห่งคุณภาพ และส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดการศึกษา

* นิสิตมหาบัณฑิตสาขาวิชานิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย E-mail Address: um_9@hotmail.com

** อาจารย์ประจำสาขาวิชานิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย E-mail Address: jurairat.su@chula.ac.th

ISSN1905-4491

Abstract

Education is a learning process to achieve prosperity for individuals and society. At present there is a huge difference in education at various levels, both in the quality of teaching personnel, ability of the students and size of the budget. The freedom to manage and develop a curriculum on their own and cooperation between has been supported by the school community are all things that affect the quality of education. The quality assurance in education is a key role in the development of quality education. Quality assurance is divided into two parts: 1) Internal Quality Assurance. The monitoring, control, monitor and evaluate the quality of education within schools. The personnel of the whole or the agency that oversees education and 2) External Quality Assurance. Assessment of education to determine the quality of education by entities or individuals outside the school. In order to improve the quality and standard of education of schools better. In-school supervision management is very important to help provide quality education to be successful and effective, and serves as an important tool in improving the quality of teachers in teaching. The operational By school administrators and teachers. As well as personnel within the school And to improve the capacity of teachers to the growth of the profession. To everyone involved in a joint venture to make responsible decisions. In--school supervision management has three major components, namely 1) the personnel comprising the Executive Board of Supervisors and teachers who are supervised; 2) the component framework for internal supervision consisting of technical work and the promotion of culture; and 3) the structure of in-School supervision. The Supervision role is especially important to the contribution of the development of quality education. The culture of quality, as a result, contributes to efficiency and effectiveness in education..

คำสำคัญ: การประกันคุณภาพการศึกษา / การนิเทศภายในโรงเรียน / การจัดการนิเทศภายในโรงเรียน

KEYWORDS: QUALITY ASSURANCE IN EDUCATION / IN-SCHOOL SUPERVISION / IN-SCHOOL SUPERVISION MANAGEMENT

บทนำ

“การศึกษา” เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยมีมุ่งหมายให้เป็นไปเพื่อการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาดังกล่าวจะต้องให้ทุกคนมีสิทธิและโอกาสเท่าเทียมกันในการที่ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพ (ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์, 2558) คุณภาพการศึกษาจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงคุณภาพของคนที่เป็นผลผลิตของการจัดการศึกษา

การศึกษานับว่ามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะช่วยพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้า ในปัจจุบันสถานศึกษายังมีความแตกต่างกันเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านคุณภาพการจัดการเรียนการสอน ด้านบุคลากร ด้านผู้เรียน และด้านงบประมาณ อีกทั้งสถานศึกษายังมีอิสระในการบริหารจัดการ มีการพัฒนาจัด

ทำหลักสูตรสถานศึกษาด้วยตนเองจึงส่งผลให้คุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการบริหารจัดการมีความแตกต่างกัน นอกจากนี้แล้วการได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากกรรมการสถานศึกษา ชุมชน หน่วยงานหรือองค์กรที่อยู่ใกล้กับสถานศึกษา หรือแม้กระทั่งการได้รับการช่วยเหลือ กำกับ ติดตามจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานต้นสังกัด ล้วนเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาทั้งสิ้น และจากสภาวะการณ์ด้านการศึกษาของประเทศไทยที่ผ่านมาพบว่า ประเทศไทยมีการจัดสรรงบประมาณด้านศึกษามากที่สุดและเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ แต่ผลการจัดการศึกษากลับไม่สอดคล้องกับงบประมาณ และแม้จะมีความพยายามปฏิรูปการศึกษาแล้วหลายครั้งก็ตามแต่ปัญหาการศึกษาสำคัญหลัก ๆ ยังคงมีอยู่ไม่ว่าจะเป็น การขาดความต่อเนื่องเชิงนโยบาย การขาดการกำกับเชิงปริมาณ การขาดการควบคุมคุณภาพ (ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์, 2558) ซึ่งล้วนแต่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของประเทศไทยทั้งสิ้น และถ้าเราสามารถยกระดับมาตรฐานคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นได้ ย่อมจะส่งผลให้นักเรียนได้รับการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา พัฒนาประเทศชาติต่อไป

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา เพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก การประกันคุณภาพการศึกษา (Quality Assurance in education) จึงเป็นกลไกสำคัญที่จะสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

การประกันคุณภาพการศึกษา

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) เรียกโดยย่อว่า สมศ. เป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 โดยพระราชกฤษฎีกามีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเกณฑ์และวิธีการประเมินคุณภาพภายนอกและทำการประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความมุ่งหมาย หลักการและแนวทางการจัดการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา มีกระบวนการดำเนินการที่สัมพันธ์กัน 3 ประการ คือ ประการแรก เป็นการพัฒนาคุณภาพ (Quality Development) เป็นการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้บรรลุถึงมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ หัวใจสำคัญในการพัฒนาคุณภาพคือการสร้างจิตสำนึกให้ทุกคนตระหนักถึงความจำเป็นของการทำงานกลุ่ม ทำงานอย่างเป็นระบบ และทุกคนต้องถือเป็นหน้าที่ที่จะปรับปรุงการทำงานอย่างต่อเนื่องตามวงจร PDCA ประการที่ 2 เป็นการติดตามตรวจสอบคุณภาพ (Quality Audit) เป็นการดำเนินงานเพื่อช่วยเหลือสนับสนุน กำกับ ติดตามความก้าวหน้าและยืนยันการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมายและบรรลุตามมาตรฐานที่กำหนด ประการที่ 3 เป็นการประเมินและรับรองคุณภาพ (Quality Assessment) เป็นการดำเนินงานเพื่อตรวจสอบผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ การประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาและการประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานการศึกษา (การประเมินคุณภาพภายนอก)

การประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาสถานศึกษา เพราะจะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา ส่วนการประเมินคุณภาพภายนอกเป็นการประเมินการจัดการศึกษา เพื่อตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยหน่วยงานหรือบุคคลภายนอกสถานศึกษา เพื่อให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้น จะเห็นได้ว่าการประเมินคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอกมีความสอดคล้องกัน และต้องเริ่มจากการที่สถานศึกษามีการประกันคุณภาพภายในก่อน เพื่อพัฒนาปรับปรุงคุณภาพของตนเองและมีระบบประเมินตนเองต่อจากนั้นจึงรับการประเมินภายนอกโดย สมศ. ซึ่งจะดำเนินการโดยพิจารณาและตรวจสอบจากผลการประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษา นอกจากนี้แล้วสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (อ้างถึงใน ธร สุนทรายุทธ, 2551) ได้เสนอแนวทางให้สถานศึกษาจะต้องดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้

- 1) จัดโครงสร้างการบริหารให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา
 - 2) แต่งตั้งคณะกรรมการการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาและมอบหมายภารกิจเพื่อดำเนินการ
 - 3) จัดระบบสารสนเทศที่มีข้อมูลเพียงพอต่อการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา
 - 4) กำหนดมาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษาที่ครอบคลุมสาระ กระบวนการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสภาพผู้เรียน สถานศึกษา ท้องถิ่น และมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 5) จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงหลักการสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ ตลอดจนการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพโดยให้บุคลากรในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำ
 - 6) ดำเนินการตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา รวมทั้งมีการกำกับติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด
 - 7) คณะกรรมการดำเนินการ จะต้องได้มีการตรวจสอบทบทวนแล้วจัดทำรายงานการดำเนินงานโดยใช้วิธีการที่หลากหลายและเหมาะสม และจะต้องทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำผลไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา
 - 8) สถานศึกษาต้องจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี โดยระบุความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา พร้อมหลักฐานข้อมูลและผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน
- ซึ่งเป็นแนวทางในการดำเนินงานที่เป็นขั้นตอนมีระเบียบแบบแผนที่ชัดเจนเพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด

การประกันคุณภาพภายใน เป็นการตรวจสอบ การควบคุม การติดตาม ประเมินผลคุณภาพตาม มาตรฐานการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นทั้งหมด หรือโดยหน่วยงานต้น สังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น ส่วนการประกันคุณภาพภายนอกเป็นการประเมินคุณภาพการจัด การศึกษา การติดตาม การตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาซึ่งกระทำโดยหน่วยงาน ภายนอกหรือผู้ประเมินภายนอก เพื่อมุ่งให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้น การ ประกันคุณภาพภายในจะเน้นการตรวจสอบและประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาด้านต่างๆ ของปัจจัย นำเข้า (Input) และกระบวนการ (Process) แต่การประกันคุณภาพภายนอกจะเน้นการประเมินคุณภาพและ มาตรฐานการศึกษาในด้านต่างๆของผลผลิต (Output) และผลลัพธ์ (Outcome) ดังนั้นการประเมินคุณภาพ ภายในย่อมส่งผลถึงการประกันคุณภาพภายนอกโดยตรง การประกันคุณภาพภายนอกจะใช้ตัวบ่งชี้ตาม มาตรฐานต่างๆในการประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา รวมทั้งการตรวจเยี่ยมซึ่งในการประเมินต้อง คำนึงถึงปรัชญา พันธกิจ และลักษณะการจัดการเรียนการสอนของแต่ละสถานศึกษา (นิติธร ปิลวาสน์, 2557)

การนิเทศภายในโรงเรียน

การนิเทศภายในโรงเรียน เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของครูในการจัดการเรียนการ สอนและพัฒนากระบวนการศึกษาให้มีคุณภาพ การนิเทศภายในโรงเรียน เป็นการนิเทศการศึกษาภายใน สถานศึกษาซึ่งดำเนินการโดยผู้บริหารสถานศึกษาและครู ตลอดจนบุคลากรภายในสถานศึกษา ร่วมมือกัน ปรับปรุงงานด้านต่าง ๆ เป็นการส่งเสริมและเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน อันจะนำมาซึ่งคุณภาพของ สถานศึกษาและของผู้เรียนให้อยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ ซึ่งผู้รับการนิเทศ ได้แก่ครูผู้สอนและบุคลากรภายใน สถานศึกษาทุกคน (จันทร์ธานี สงวนนาม, 2553) นอกจากนี้แล้วการนิเทศภายในโรงเรียนยังมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้ผู้บริหารและคณะกรรมการนิเทศภายในสถานศึกษามีความรู้ความเข้าใจและ ปฏิบัติการนิเทศภายใน โรงเรียนได้ เป็นการพัฒนาความสามารถของครูให้เกิดความเจริญงอกงามทางวิชาชีพ เพื่อช่วยเหลือและ จัดสรรเครื่องมือ สื่อการเรียนรู้ ตลอดจนช่วยเหลือและปรับปรุงวิธีการเรียนรู้ เพื่อให้โรงเรียนมีศักยภาพใน การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับมาตรฐานหลักสูตรตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ.2542 โรงเรียนสามารถบริหารและจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ สามารถพัฒนาหลักสูตรและ การเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสังคม ท้นต่อการเปลี่ยนแปลงทุกด้าน เพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนได้พัฒนาความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดจน พัฒนาศักยภาพ ส่งเสริมให้โรงเรียนปฏิรูประบบบริหาร โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบและชื่นชมในผลงาน และเพื่อให้เกิดการประสานงานและความร่วมมือระหว่างผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ชุมชน สังคม และวัฒนธรรมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา (กรทอง จิระเดชกุล, 2550)

การนิเทศภายในโรงเรียนจะดำเนินไปได้ด้วยดีต้องประกอบไปด้วยกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนที่ เป็นลำดับขั้นตอน Harris (1963) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการในการนิเทศที่เรียกว่า POLCA โดยมี 5 ประการดังนี้

1. Planning Processes (P) หมายถึง การวางแผนในการปฏิบัติงานโดยคิดว่าจะทำอย่างไร กำหนดจุดมุ่งหมายของงาน พัฒนาวิธิตำเนินการ คาดคะเนถึงผลที่จะได้รับจากโครงการและวางแผนโครงการ

2. Organizing Processes (O) หมายถึง การจัดโครงสร้างของการดำเนินงาน โดยสร้างหลักเกณฑ์ในการทำงาน จัดหาทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินงานโดยสร้างเกณฑ์ในการทำงาน สร้างความสัมพันธ์ของงาน แบ่งงานโดยกำหนดหน้าที่ในการปฏิบัติงาน มีการประสานงาน มอบหมายอำนาจให้ตามหน้าที่ วางโครงการของหน่วยงานและพัฒนานโยบายต่าง ๆ

3. Leading Processes (L) หมายถึง บทบาทในฐานะผู้นำ โดยดำเนินการ วินิจฉัยสั่งการ การคัดเลือกตัวบุคคล กระตุ้นให้บุคลากรทำงาน ลงมือปฏิบัติงาน การให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ การติดต่อสื่อสาร การให้กำลังใจ การให้คำแนะนำให้มีความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน ให้ความรู้ในการปฏิบัติงาน แสดงและอธิบายเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน

4. Controlling Processes (C) หมายถึง การควบคุมการปฏิบัติงาน ดำเนินงาน โดยการพิจารณา มอบหมายงาน ให้ความสะดวกในด้านต่าง ๆ พิจารณาลงโทษ มีการแก้ไขทันที เมื่องานผิดพลาด การให้บุคลากรออกจากงาน การตักเตือนและการกำหนดระเบียบในการปฏิบัติงาน

5. Assessing Processes (A) หมายถึง การตรวจสอบผลการปฏิบัติงานโดยการประเมิน ผลการปฏิบัติงาน วัดผลการปฏิบัติงาน วิจัยผลการปฏิบัติงาน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียน ครูทุกคนภายในโรงเรียน เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งมีบทบาทและหน้าที่ในการนิเทศ และรับการนิเทศตามหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมายเพื่อช่วยเหลือส่งเสริมและสนับสนุน ให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพ และคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียน เพื่อจะได้ช่วยเหลือแนะนำให้ครูสามารถปฏิบัติงานด้านการสอนให้ผู้เรียนพัฒนาขึ้น และกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนมีความสำคัญต้องอาศัยขั้นตอนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดความร่วมมืออันดีระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการนิเทศ

บทบาทของการนิเทศภายในต่อการประกันคุณภาพการศึกษา

การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นการดำเนินการตามหลักการทางวิชาการและเป็นขั้นตอน เป็นการสร้างความเข้าใจและร่วมมือกันจากทุกฝ่ายในโรงเรียน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดการเรียนการสอนของครู ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของผู้เรียน การนิเทศภายในโรงเรียนจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของครูและพัฒนาระบบการศึกษาให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการทำงานร่วมกันของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาภายในโรงเรียนในการแนะนำปรึกษา ช่วยเหลือ ตลอดจนสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาในการปฏิบัติงานของบุคลากรภายในโรงเรียนเหล่านั้นอย่างเต็มศักยภาพและเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่สูงขึ้น

ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การใช้มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ในมาตรฐานที่ 10 สถานศึกษามีการจัดหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ตัวบ่งชี้ที่ 10.5 ให้มีการนิเทศภายใน กำกับ ติดตามตรวจสอบ และนำผลไปปรับปรุงการ

เรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการนิเทศภายในมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการประกันคุณภาพการศึกษา การจัดการนิเทศภายในนั้นมียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ (จุไรรัตน์ สุตรุ่ง, 2550) ได้แก่

1) องค์ประกอบด้านบุคลากร ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้บริหาร คณะกรรมการนิเทศ และครูผู้รับการนิเทศ ซึ่งจะต้องดำเนินงานและประสานงานไปด้วยกันและจะต้องยอมรับบทบาทหน้าที่ซึ่งกันและกัน

2) องค์ประกอบด้านขอบข่ายงานนิเทศภายในโรงเรียน Glickman, Gordon, & Ross-Gordon (2010) ได้กล่าวถึงขอบข่ายงานนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1) งานด้านเทคนิค ประกอบไปด้วย งานการช่วยเหลือครูโดยตรง(Direct Assistance) งานพัฒนากลุ่ม (Group Development) งานพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development) งานพัฒนาวิชาชีพ (Professional Development) งานวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) 2) งานด้านการส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรม ซึ่งประกอบไปด้วย 3 งานหลัก คือ งานสนับสนุนการเปลี่ยนแปลง (Facilitating Change) การตอบสนองต่อความหลากหลายของวัฒนธรรม (Addressing Diversity) และงานการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Building Community)

3) องค์ประกอบด้านโครงสร้างการนิเทศภายในโรงเรียน การจัดโครงสร้างงานนิเทศภายในโรงเรียนอาจมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละโรงเรียน จำนวนครู และขนาดของโรงเรียน

และจากการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพของการจัดการนิเทศภายในของโรงเรียนของบรรพชา บัญจันทร์ (2550) พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการนิเทศภายในโรงเรียนตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียน และครู ได้แก่ ด้านนโยบายและการวางแผนการนิเทศ การกำหนดแนวทางปฏิบัติตามนโยบายและแผนการให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการนิเทศ การนำผลการนิเทศมาพัฒนาการเรียนการสอน ด้านปัจจัยที่เอื้อต่อการนิเทศ ได้แก่ การยอมรับความสามารถของครูและเชื่อมั่นว่าครูสามารถพัฒนาได้ การดำเนินการนิเทศภายใน ร่วมกันในรูปคณะกรรมการ ด้านการดำเนินการนิเทศ ได้แก่ การอบรมเชิงปฏิบัติการ การประชุมสัมมนา และการจัดนิทรรศการความรู้ด้านการนิเทศ ด้านการประเมินผลการนิเทศ ได้แก่ มีการวางแผนในการประเมินผลการนิเทศ การใช้ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ในโรงเรียนเพื่อการประเมินผล และการประชุมสรุปผลการประเมินผลการนิเทศภายใน

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียนและครูเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการนิเทศภายใน จำแนกตามสถานภาพตำแหน่ง พบว่า โดยรวมมีผลของการปฏิบัติไม่แตกต่างกันเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านมีผลของการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน เช่นเดียวกัน โดย ผู้อำนวยการโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นสูงกว่าครู จำแนกตามขนาดสถานศึกษา คือ โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่ โดยรวม พบว่า ในโรงเรียน ขนาดเล็กกับโรงเรียนขนาดใหญ่ มีผลของการปฏิบัติแตกต่างกันโดยโรงเรียนขนาดใหญ่มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก นอกจากนี้แล้วงานวิจัยของ นงเยาว์ สังข์มาลา (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดกระบวนการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนโรงเรียนเอกชน เพื่อศึกษาการจัดระบบกระบวนการนิเทศภายในจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้

สอน พบว่า การจัดกระบวนการนิเทศภายในของผู้บริหารและครูผู้สอนโรงเรียนเอกชน ภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการวางแผนการนิเทศ การปฏิบัติการนิเทศ ด้านการประเมินผลการนิเทศ ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ ด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือการนิเทศตามลำดับ และการเปรียบเทียบการจัดระบบการนิเทศภายในของผู้บริหารและครูผู้สอนโรงเรียนเอกชนพบว่า เพศ ตำแหน่ง และวุฒิการศึกษา ที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการนิเทศภายในของผู้บริหารและครูผู้สอนไม่แตกต่างกัน สำหรับประสบการณ์การทำงานที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการนิเทศภายในของผู้บริหารและครูผู้สอนแตกต่างกันทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรวิทย์ เกษบรรจง (2556) ซึ่งได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการนิเทศภายในโรงเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้าน โดยภาวะผู้นำอยู่ในอันดับสูงสุด รองลงมาคือ ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงานและการฝึกอบรมและด้านการตัดสินใจ และระดับการนิเทศภายในโรงเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้าน โดยด้านการฝึกอบรมครูประจำการอยู่ในระดับสูงสุด รองลงมาคือ การพัฒนาหลักสูตร และการพัฒนากลุ่มเป็นอันดับต่ำสุด และปัจจัยการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการนิเทศภายในโรงเรียน คือ ด้านการควบคุมปฏิบัติงาน ด้านการสื่อสาร ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงานและการฝึกอบรม ด้านภาวะผู้นำด้านการปฏิสัมพันธ์และอิทธิพล และด้านแรงจูงใจ นอกจากนี้แล้วการจัดการนิเทศภายในจะประสบความสำเร็จได้ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายปัจจัยประกอบกัน จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยดังที่กล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนมีประเด็นหลัก ๆ ดังนี้

- 1) ปัจจัยด้านการบริหาร ประกอบไปด้วย นโยบายการบริหารของโรงเรียน การจัดโครงสร้างการบริหาร และภาวะผู้นำของผู้บริหาร
- 2) ปัจจัยด้านกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน ประกอบไปด้วย การศึกษาสภาพและความต้องการการนิเทศภายในโรงเรียน การวางแผนการนิเทศ การสร้างสื่อและเครื่องมือการนิเทศ การปฏิบัติการนิเทศ และการประเมินและรายงานผลการนิเทศ
- 3) ปัจจัยด้านบุคลากร ประกอบไปด้วย ประสบการณ์การทำงาน การพัฒนาบุคลากร และการเลือกสรรบุคลากร
- 4) ปัจจัยด้านแรงจูงใจ ประกอบไปด้วย การสร้างขวัญและกำลังใจ การสร้างการยอมรับซึ่งกันและกัน และการสร้างบรรยากาศในการทำงาน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนต้องอาศัยกระบวนการ การปฏิบัติงานอย่างเป็นขั้นตอนและเป็นระบบ เพื่อให้เกิดความร่วมมืออันดีระหว่างบุคลากรที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศเอง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการนิเทศภายในโรงเรียน และต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น

บทสรุป

การประกันคุณภาพการศึกษาจะประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องอาศัยการนิเทศภายในโรงเรียนเข้ามาช่วย เมื่อโรงเรียนมีการจัดการนิเทศภายในที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประสิทธิผล ก็จะส่งผลให้การประกันคุณภาพภายในและการประกันคุณภาพภายนอกประสบผลสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า การนิเทศภายในเป็นการมุ่งพัฒนาคุณภาพการศึกษา และคุณภาพการสอนโดยเน้นความร่วมมือกัน เน้นความเป็นประชาธิปไตย และเน้นการให้บริการให้การช่วยเหลือสนับสนุนมากกว่าการบังคับให้ปฏิบัติตาม และเป็นการเรียนรู้ร่วมกันและพัฒนาในวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง (วัชรรา เล่าเรียนดี, 2556) เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาการจัดการเรียนรู้และพัฒนาการปฏิบัติงานของครูและบุคลากร การนิเทศอย่างเป็นระบบและดำเนินการอย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้ผู้บริหารได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาในการจัดการเรียนรู้และดำเนินงาน รวมทั้งช่วยให้สามารถแก้ปัญหาและพัฒนาการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล (จิตติมา วรณศรี, 2557) และเป็นการดำเนินการที่ทำให้ครูมีความพึงพอใจและมีกำลังใจที่จะพัฒนาการจัดการเรียนการสอนและพัฒนาการดำเนินงานของโรงเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานของโรงเรียนและบุคลากรให้สูงขึ้น และรักษาไว้จนส่งผลให้โรงเรียนเป็นที่ยอมรับของผู้รับผลประโยชน์จากโรงเรียนทุกฝ่าย อีกทั้งผ่านการประเมินทั้งภายในและภายนอก (ชัด บุญมา, 2550)

ดังนั้นการนิเทศภายใน จึงมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาในสถานศึกษาให้เกิดคุณภาพ เป็นการมุ่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องให้เกิดขึ้นกับครูและบุคลากรในสถานศึกษาจนเป็นวัฒนธรรมแห่งคุณภาพ และส่งผลก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดการศึกษา

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรวีร์ เกษบรรจง. (2556). ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อ การนิเทศภายในโรงเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประจวบคีรีขันธ์ เขต 1. เพชรบุรี. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย*.
- กรองทอง จิระชากุล. (2550). *คู่มือการนิเทศภายในโรงเรียน*. กรุงเทพมหานคร: อารักษ์.
- จันทร์านี สงวนนาม. (2553). *ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา*. นนทบุรี: บุ๊คพอยท์.
- จิตติมา วรณศรี. (2557). *การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา*. พิษณุโลก: รัตนสุวรรณการพิมพ์3.
- จุไรรัตน์ สุตรุ่ง. (2550). *การจัดการนิเทศภายในโรงเรียน: เอกสารคำสอน วิชา 2748617*. กรุงเทพมหานคร: สาขาวิชานิเทศการศึกษา ภาควิชานโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาญณรงค์ ขาญรุ่งโรจน์. (2558) . *คุณภาพศิษย์เป้าหมายการประเมิน*. กรุงเทพฯ: ซีโน พับลิชชิ่ง แอนด์ แพคเกจจิ้ง.
- ชัด บุญมา. (2550). *หลักการและแนวคิดในการนิเทศการศึกษายุคใหม่*. ฝ่ายนิเทศก์งานบริหารและการ

จัดการหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 8.

ธ สุนทรายุทธ. (2551). *การบริหารจัดการเชิงปฏิรูป: ทฤษฎี วิจัย และปฏิบัติทางการศึกษา*.

กรุงเทพมหานคร: เนติกุลการพิมพ์.

นิติธร ปิลวาสน์. (2557). *การประกันคุณภาพการศึกษา (Quality Assurance in Education)[Online]*.

เข้าถึงได้จาก <http://taamkru.com/th>. 2 พ.ย.2558

นงเยาว์ สังข์มาลา. (2552). *การจัดระบบกระบวนการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน*

โรงเรียนเอกชนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต

1. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา) สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ,

กรุงเทพมหานคร.

บรรหาญ บุญจันทร์. (2550). *ปัจจัยที่มีผลต่อการนิเทศภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา*

บุรีรัมย์ เขต 4. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา) สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, บุรีรัมย์.

วัชร เล่าเรียนดี. (2556). *ศาสตร์การนิเทศการสอนและการโค้ช การพัฒนาวิชาชีพ: ทฤษฎี กลยุทธ์สู่การ*

ปฏิบัติ. นครปฐม: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ.2542 และที่แก้ไข*

เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545. กรุงเทพมหานคร: พรินทวนกราฟฟิค.

ภาษาอังกฤษ

Harris, B.M. (1963). *Supervisory behavior in education*. New Jersey: Prentice-Hall.

Glickman, C.D., Gordon, S.P., & Ross-Gordon, J.M. (2010). *Supervision and instructional*

Leadership: A Development Approach (8th ed). Boston: Allyn and Bacon, Inc.